

æstate cibum sibi, et congregat in messe, quod comedat. Usque quo piger dormies? (1)

(e) Cum sæpe ambiguum sit, utrumne extet, et quale jus agendi quidquam, acquirendi, retinendi; generales quædam regulæ hoc loco videntur statuendæ. 1. Jura concessa sunt ad consecrandos fines naturæ, nempe cultum Deo præstandum, conservandum et perficiendum proprium cujusque statum, colendam societatem. Quidquid igitur cum hisce finibus per sese pugnat, neque alteri nobiliori fini obtinendo conducibile est, id nequit esse juris (d), præsertim si eo posito finis ultimus subverteretur. Similiter de obligationibus naturæ disserendum est; nam et hæc ad obtinendos fines impositæ sunt. Nullum igitur jus, nulla obligatio quovis actu oriri censenda sunt, quæ, si orirentur, abducerent homines per sese ab honestate, pellicerent ad flagitia, turbarent societatem, ac tranquillitatem, occasionemque præberent conculcandi naturæ jura, et obligationes. 2. Quia cuius juri respondet obligatio aliis imposita non turbandi jus; et utrumque, tum jus, tum obligatio ab auctore naturæ provenit; idcirco quod divinæ perfectioni: quod voluntati Dei aliunde cognitæ adversatur, id nequit esse juris (2). 3. Facultas quidquam agendi, et obligatio eadem actione eodem tempore abstinendi inter se pugnant: quotiescunque igitur ejusmodi obligatio præsto est, nequit intelligi, una adesse jus.

(f) Qui agendo utitur jure suo, non continuo licite omnique ex parte honeste agere censendus est. Nam ad perfectam actionis honestatem plura desiderari præterea, infra indicabimus, ut solo jure gaudeat. Aliud igitur *jus*, aliud *rectus usus juris* (3).

(g) Instar axiomatis sumunt: *jus ad finem dat jus ad media*, idque non uno loco exprimitur in humanis legibus (4). Verum admodum versatile est hoc principium, et quo pessime multi abutuntur ad convellenda sacrosancta jura Ecclesiæ, atque in homines transferenda. Si bellum omnium in omnes hisce vocibus concitare non velis; ratio habenda erit propositarum mox regularum (e) dein nunquam e memoria dimittendum, quod §. IV. (g. h. i.) adnotatum est, esse certos finium ordines, certos gradus, denique non quavis via ad metam venire, nec quodvis remedium rebus ac temporibus accommodatum esse.

(1) *Proverb. VI v. 6, 8.*

(2) In statu religionis christianæ proposuit Deus hominibus certa dogmata, firmissimo assensu, et sub periculo æternæ salutis tenenda. Quale igitur jus autonomiæ competere ipsis potest, sive jus sentiendi de religione, rebusque divinis, ut libuerit, aut visum fuerit?

(3) Qui in victum, vestes, habitationem, supra modum expendit de suo, nemini facit injuriam, hoc ipso, quod de suo expendit. Non dubium tamen, quin inutili profusione peccet in legem naturæ.

(4) C. *Præterea 5. de officio et potest. judic. deleg.* « uno commisso omnia » videntur commissa, sine quibus illud explicari non valet. » Consonant c. *prudentiam 21. eod. l. ad legatum. Cz. D. de Procuratoribus. L. cui jurisdictio. 2. D. de jurisdictione.*

CAPUT III.

Obligationum ac jurium naturalium genera varia.

ARGUMENTUM.

XIV. Obligationes et jura affirmativa et negativa.

XV. Connata et acquisita.

XVI. Absoluta et et hypothetica.

XVII. Perfecta et imperfecta.

XVIII. Interna et externa.

§. XIV.

ACTIONIS vel actus humani nomine sæpe illius etiam prætermisio venit; nec attinet, utrumque genus semper exprimere. At inter obligationes et jura naturæ, quæ actionem præscribunt aut concedunt, et quæ prohibent, memorabile discrimen est. Illa dicuntur obligationes et jura *affirmativa*, hæc *negativa*.

(a) Obligationes *negativæ* seu prohibentes per sese obligant semper, ac semper observandæ sunt. Quia nullo tempore committenda sunt mala. Contra *affirmativæ* manent eæ quidem semper, at non semper et sine intermissione executioni dandæ sunt. Neque enim perpetuo idem agere aut possumus aut debemus; dein *affirmativæ* poscunt certum tempus, locum, opportunitatem, vires, atque ut absit, quod impediatur.

(b) Obligationes *affirmativæ* (naturales) fere quoad plura capita indeterminatæ sunt; sed vel agentis voluntate, vel lege divina aut humana, vel per ipsum tempus rerumque adjuncta determinantur. Natura sæpe generatim et *quoad substantiam*, ut ajunt, aut ab universis, non singulis, fieri quidquam præcipit; nec tamen modum, nec tempus, nec mensuram præscribit, neque personas designat (1).

(c) Hinc sæpe fit, ut in legibus positivis Dei vel hominum insit aliquid naturale et necessarium: aliud voluntarium, ac mutabile.

(1) Obligamur natura vitam conservare adhibitis alimentis, evitatis periculis; quid ergo? si unicus panis ad manum nunc est pellendæ fami; si unica pateat porta effugiendo incendio; et illo uti, et hac effugere obligor; sed nempe id temporibus et adjunctis adscribendum est, non soli naturæ. Dein obligamur natura, ut securitati consulamus et nostræ et nostrorum; si aliter id fieri nunc quidem per tempora non possit, nisi inita civili societate; dicemusne statum civilem generatim a natura præscriptum esse? Et legitimo superiori obtemperari natura jubet; quis ob eam causam præcepta superiorum naturalia esse affirmaverit? Fines natura præfigit: qua perveniri ad eos possit, via temporibus relicta est.

§. XV. *Jura connata* et obligationes *connatae* appellantur, quæ cum ipsa hominis rerumque natura ponuntur (§. XIII. d.) et quoniam natura in hominibus eadem; erunt hæc quoque jura et obligationes eadem in omnibus, proindeque *universales*. His e contraria parte respondent obligationes *contractæ*, et jura *acquisita*, quæ non sola natura, sed præterea posito facto quopiam, statute proveniunt. In juribus et obligationibus connatis.

(a) Primum est *jus æqualitatis*, quo omne id, quod uni justum est, aut convenit, aut debetur, id et alteri cuivis; nam ut philosophi dicunt: ubi eadem est sufficiens ratio, et eadem determinantia; ibi idem rationatum, idem determinatum. Nulla igitur vi naturæ cujusquam est *prærogativa*, seu jus speciale et præcipuum præ aliis ceteroquin eodem jure utentibus: nulla est *præcedentia* seu jus loci prioris in ordine. Si quis plura, aut nobiliora corporis animive dona accepisse se putat a natura: propterea nec aliam accepit naturam, neque beneficiis naturæ ad turbanda ejus jura abuti debet. Hac naturæ æqualitate nituntur multa non solius rationis, sed et revelationis effata. (1) Ipsa inæqualitas, quam ineundo societatem civilem admiserunt homines, eo potissimum spectat, aut spectare debet, ut in aliis ac potioribus vitæ partibus juris æqualitas conservetur.

(b) Cum æqualitate naturæ cohæret jus libertatis ac independentiæ ab aliorum voluntate ac imperio in regendis actionibus. Par enim in parem potestatem non habet. Siquid ergo potestatis aut imperii alteri in alterum adjudicandum est; id ex alio, quam naturæ fonte, derivetur necesse est. Neque servitutis origo a natura esse potest. Vi libertatis naturalis cuivis permittendum est, ut suis in actionibus suum sequatur judicium; neque rationem actuum vel consiliorum suorum cuiquam reddere tenetur, quoad in aliorum libertatem et jura non involat. Neque tamen eam vim habet libertas naturalis, ut homo penitus exlex censi possit, et a legibus naturæ solutus; multo etiam minus, ut contra divinas leges quascunque libertatem suam obtendat: non enim *libertas*, sed *licentia* est, agere, quod lubet, despectis legibus naturæ, et perrupto officiorum ordine. (2) Fieri potest ut quis alteri se obstringat, eoque modo libertatis suæ partem abdicet; quo casu fides data omnino servari debet; pacta enim, ut dicemus, initio sunt voluntatis, post necessitatis. Nemo tamen vere dici potest sibi ipse imperare quidquam, aut prohibere ita, ut ei discedere a voluntate sua non liceat, vi voluntatis prioris; (3) neque libertate aut jure abdicare se quisquam intelligitur, nisi alteri se devinciat, quocum ei convenit, aut nisi in eum jus

transferat. Et quamvis tum hominem a seipso quasi divisum cogites; tamen valet etiam hic: par in parem non habet potestatem.

(c) Ad jura connata maxime pertinet *jus conservandi sui ipsius, statusque sui*, imo etiam excolendi seu *perficiendi*, justisque modis *acquirendi* ea, quæ ab hominibus acquiri possunt; et quoniam ad vitæ et incolumitatis conservationem, ac culturam necessarius est usus rerum creaturarum pro victu; vestitu, habitatione; sequitur, ut cum jure conservationis, perfectionisque connexum sit *jus utendi* rebus creatis ad fines a natura propositos, *jus easdem usus causa apprehendendi, asservandi, occupandi, et proprias efficiendi*. Multo etiam magis competit jus excolendi animum virtutibus, scientiis, retinendæ existimationis, comparandi honoris, quæque his contraria sunt, arcendi, ac removendi.

(d) Qui jure gaudet conservandi se, statumque suum, idem gaudet jure, ut immunis sit ab aliorum læsione, proinde etiam jure non patiendi, ut lædatur ab altero; quod est *jus securitatis*.

(e) Jus securitatis inane foret, ac otiosum, nisi quis ei, qui malum infert aut intonat, resistere, et se suaque defendere, aut malum præcavere posset. Quocirca juri securitatis adhæret *jus defensionis et præcautionis*.

(f) Defensio aliter fieri sæpe non potest, quam ut lædenti vis (physica) inferatur, sicque cogatur, ut desistat ab injuria. Datur igitur, si ad tollendam injuriam conducibile et necessarium est, jus cogendi alterum vi physica, eique ad efficacem defensionem, ac securitatem inferendi mala; quod est *jus belli* latissime dictum: et continetur sub *jure necessitatis*, vi cujus ob conflictum officiorum, juriumque, erga se et alios jure fit, quod cessante eo conflictu non fieret, nisi injuria. Sed jus necessitatis non modo ex injusta aggressionem aliorum, sed aliis etiam calamitatibus ac temporibus provenire potest, ceu factu naufragio, orto incendio, appulsu ad peregrina littora, inopia annonæ.

(g) Denique huc nonnulli referunt *jus indemnitis*; cum vero id jus non oriatur, nisi damno antea illato, juribus absolutis annumerari nequit (4).

(h) Singulis hisce juribus singulæ respondent obligationes, ea non turbandi. (§. XIII. a.) Et quia status moralis hominis est complexio jurium et obligationum ei convenientium, (§. III.) erit status moralis primitivus sive originarius is, qui ex juribus et obligationibus connatis atque universalibus componitur. Contra status adventitius ex juribus acquisitis et obligationibus contractis varii generis coalescit.

(1) *Tob. IV v. 16. Matth. VII v. 12.*

(2) « Vir vanus in superbiam erigitur, et tanquam pullum onagri se liberum natum putat. » *Job. XI v. 12.*

(3) « Neque imperare sibi, neque prohibere se quisquam potest. » *l. si de re. 51. D. de receptis.*

(4) Jura hæc omnia, quatenus pertingant, quoque tempore admittant eruentur.

remedia, itemque illud, solam facultatem dederit natura, an etiam obligationem conservandi se statumque suum, aut defendendi, singillatim explicabitur loco suo.

§. XVI. Jura et obligationes *hypotheticæ* sunt, quæ intelligi non possunt, nisi ex hypothese certi facti, adventitii status, variarumve rationum rei, loci, temporis: contra *absolutæ*, quæ ex sola rerum hominisque natura innotescunt; cujusmodi sunt jura et obligationes connatæ. Hypotheticarum præcipuæ classes quatuor, ex adjunctis actionum, ex pactis; ex sublata rerum communione, ex statibus socialibus enascuntur.

(a) In definiendis juribus et obligationibus non separatim res et actio spectanda in se, sed habenda ratio adjunctorum, per quæ res ipsa seu materia juris alia fit atque alia, ut proinde non eodem jure censi possit (1). Sunt actiones quædam ita repugnantes divinæ perfectioni, ut nullo casu aut tempore turpitudinem exuant: aliæ rem attingunt subjectam Dei, hominumve potestati ac voluntati. Obligationes affirmativæ semper opportunitate, facultate, loco, ac tempore metiendæ sunt, quasi essent hypotheticæ (§. XIV. a.).

(b) Altera species jurium hypotheticorum et respondentium obligationum provenit ex pactis. Singuli sibi ad vitæ conservationem, perfectionemque vix ac ne vix quidem, ac casu rarissimo sufficiunt, ipsaque natura alteri in altero præsidium, auxiliumque constituit, omnesque ad societatem, et communicandas res et operas formavit. Fit sæpenumero, ut quis re alterius, vel opera indigeat; nec iste continuo eam gratis præstare tenetur, quando et alteri suppetit quod præstet vicissim, et quo alterius indigentia subveniat. Præterea ob libertatem naturalem cuique permittendum est, ut suo iudicio arbitrioque præstare quidquam possit aut non præstare. Interest tamen indigentis, ut de præstatione certus sit. Id fit per pacta, seu mutuum conventionem, id est, et promissionem et acceptationem. Jus paciscendi seu ineundi pacta seseque obstringendi connatum est et absolutum, ac continetur in jure se conservandi, perficiendique. Quod vero ex pacto oritur jus cum respondente obligatione, est hypotheticum. Utriusque prima ratio tum ex pactorum necessitate derivatur, tum ex turpitudine, quæ inest in fallenda fide.

(c) Maximus jurium et obligationum hypotheticarum numerus profectus est ex introducto dominio rerum, sublata earum communione primæva. Est vero dominium jus in re sua, extendens se ad omnem rei usum ac dispositionem in proprium disponentis commodum: eoque censetur res ipsa domino devincta, ac clamare ad dominum, si in alienas manus eo invito pervenerit; isque jure gaudet

eam vindicandi a quocunque detentore, tum et utendi eadem, fruendi, possidendi, quæque sunt alia domini consecraria. Ab hoc jure in re secernunt *jus ad rem*, quando non ipsam rem, sed personam nobis obligatam habemus, ceu pacto, damno dato, ut quidquam præstet; idcirco hoc quidem *personale*, illud *reale jus* nuncupatur (2).

(a) Hypothesis status socialis nunquam non origo ac norma est jurium hypotheticorum et obligationum, pro vario fine a natura aut ab ipsis sociis præfixo; neque ea jura et obligationes ad unicam actionem vel præstationem pertinent; ut in pactis fit sæpenumero, sed stabilitatem quandam permanentem habent. In hypothese status hominum supra naturam elevati, atque ecclesiæ a Deo institutæ mox ingreditur jus naturæ hypotheticum, quo alia præcepta, alia vetita solo eoposito statu intelliguntur, quin singulari lege opus sit.

(1) « Multa, inquit Cicero *l. III. Offi.* quæ natura honesta videntur, temporibus » fiunt non honesta. Reposcenti depositum reddere, si generatim rem spectes, juris » est naturalis. At si gladium quis apud te sanæ mentis deposuerit, repetat insaniens, » reddere peccatum erit: non reddere officii (hypothetici). Spoliarunt Ægyptios » Israelitæ pretiosis vasis, at nempe concessu illius, de quo scriptum est: « Domini » est terra, et plenitudo ejus, orbis terrarum, et universi, qui habitant in eo. » *Psal. XXIII. v. 1. Hinc S. Thom. Quodlib. IX. art. 15.* « Sunt quædam actiones, » quæ absolute consideratæ deformitatem vel inordinationem quandam important: » quæ tamen aliquibus circumstantiis bonæ efficiuntur, sicut occidere hominem » vel percutere. »

(2) Ejusmodi jus personale dicitur *creditum*, et qui obligatur *creditor*, casibus variis, qui recensentur *l. 10. 11. 12. D. de V. S.* Ceterum omne quidem jus, uti facultatem indicat moralem, personæ inhæret, ejusque attributum est: vocantur quædam tamen realia, quia personæ non conveniunt, nisi ob rem certam. Sic nobilitas non inhæret fundo; at nec personæ convenit, nisi possidenti fundum.

§. XVII. Sequitur, ut juris imperfecti et perfecti origo ac notio proferatur. Cuius jus conservandi se, statumque suum, et perficiendi, a natura concessum est, proinde et jus adhibendi ea, quæ ad hunc finem apta et ab ipsa natura præstuta sunt. Natura alteri in altero multa vitæ præsidia, subsidiaque constituit. Quapropter cuius dedit jus aliorum præsidium, opem, operam implorandi. Atque huic quidem juri id non turbandi seu impediendi certa respondet obligatio; an etiam obligatio præstandi, quod petitur? tum certe, si alter vere indigeat, et facultas præstandi suppetat. At num præstatio vi extorqueri ab invito potest? haud sane. Nam vi libertatis naturalis cuius permittendum, ut suis in actionibus usuque suarum rerum suum sequatur iudicium. Quapropter cogi salva libertate naturali ad præstandam opem operamve nemo potest; secus proclive esset,

ut in alterius actiones quivis imperium sibi arrogaret, eumque re sua, una et libertate naturali exspoliaret; quo modo indigentia in dominatum, mendicitas in latrocinium abiret, fovereturque desidia hominum, rebus alienis sustentanda ac nutrienda, totque haberemus prædones, quot egentes homines vel potius otiosos. Sunt igitur et jura et obligationes naturales, quibus ut satisfaciatur invitum, cogi non potest. Progrediamur ad ea, quæ extorqueri ab invitum possunt. Tum jure naturalis libertatis, tum etiam jure conservandi perficiendique status sui, quivis et actionum suarum, et earum rerum dominus atque arbiter est, quas suas vere nuncupat, aliisque exclusis tenet: neque pati quis tenetur, ut alius in τ_0 suum irrumpat, id violet, minuat, abstrahat, vel ejus usum turbet. Siquis irrumpat, si violet, minuat, abstrahat, vel ejus usum turbet, in promptu esse debet jus resistendi, adeoque jus cogendi, ut desistat; secus infirma essent naturæ jura, et alienæ libidini ac licentiæ per sese exposita. Indicio istiusmodi juris coactivi sunt naturales stimuli, quibus animo et corpore incitatur in invasores vitæ, membrorum, ac rerum, quas ad vitæ usum comparavimus, ac nostras dicimus, quasque aliis, nisi voluntate nostra, interdictas habemus. Atque ista sunt, quæ *perfecta* vocant jura, seu cum jure cogendi conjuncta: illa superiora *imperfecta*, non quasi non obligarent vere, aut sine piaculo negligi possent, sed quia cogi non potest is, qui satisfacere iisdem renuit. Quemadmodum vero jura, ita obligationes perfectæ aut imperfectæ, itidem officia perfecta vel imperfecta, quorum classes quædam et consecutaria nunc evolvenda sunt:

(a) Jura perfecta respiciunt libertatem, dominium et creditum. Hæc enim sunt, quæ cujusque τ_0 suum efficiunt, et in quibus tuendis, si impetantur, coactio locum habet. Usus igitur eorum juri præcedit læsio vel impeditio, sine qua coactio seu usus juris perfecti nullus est. Unde fit, ut juribus perfectis (in statu naturali absoluto) satisfiat non lædendo, vel impetendo, hoc est, per *actiones negativas*.

(b) Ad jura imperfecta referuntur ea, quæ præstari nobis volumus ab aliis, utique probabili et justa ratione. Istorum genus duplex: 1.

siqua accipientibus utilia sunt, dantibus non molesta; quo pertinent *officia humanitatis*, seu *innocentiæ utilitatis*. 2. Siquis necessitate et indigentia premitur, et aliorum simili necessitate vel indigentia non conflictantium opem atque operam implorat, non sine aliquo ipsorum incommodo præstandam; quo spectant *officia beneficentiæ*. Extra duplex hoc genus alia beneficentiæ opera, per quæ demereri alios conamur, ad obligationes veras non pertinent, nec jurisprudentiæ propria sunt.

(c) Regula obligationis perfectæ est: *quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias* (1). Regula obligationis imperfectæ: *prout vultis, ut faciant vobis homines, et vos facite illis similiter* (2).

(d) Injuria latissime nuncupatur id omne, quod jure non fit, etsi quis animum nocendi non habeat. Minus late est violatio juris imperfecti: strictius ac proprio significato violatio est juris perfecti, quando in alterius τ_0 suum invaditur. Nimis anguste injuriæ nomen sæpe adhibetur ad indicandam violationem nominis, famæ, honoris. Uti obligatio non violandi jus perfectum alterius, perfecta est; sic obligatio abstinendi ab injuriis, perfecta.

(e) Injuria ab injustitia differt, uti *actus ab habitu*. Justum et injustum illud vere proprieque est, quod congruit aut repugnat juri perfecto: quod vero secundum jus imperfectum est, aut contra illud, æquum vel iniquum recte dicitur. Officia perfecta a scholasticis vulgo referuntur ad justitiam presse sumtam, quam *commutativam* vocant, eoquod in commutationibus et contractionibus habeat locum maxime: officia autem imperfecta attribuuntur charitati.

(f) *Damnum* a demendo fortassis ductum, censetur quis incurrisse, cum jam minus habet de suo, ac antea. Quia igitur juris perfecti est, tueri τ_0 suum, et quia damnum continuatur, ac injuria singulis velut momentis renovatur, quoad omnia in pristinum statum restituantur, aut damnum cum omni causa reparatur; idcirco juris perfecti est exigere reparationem damni dati, et obligationis similiter perfectæ, damnum datum reparare. *Restitutio* stricte sumta est reintegratio juris perfecti læsi. Quocirca restitutionem exigere est juris perfecti, eamque præstasse pariter obligationis perfectæ. Cum vero damnum antea illatum poni debeat, sequitur ut hoc jus et obligatio sit hypothetica, et affirmativa; nisi forte negativam eo dixeris, quod cessatio injuriæ sine præstatione intelligi non possit.

(g) Officia imperfecta non una via evadunt in perfecta: 1. si læsum fuit jus perfectum, datumque damnum, uti mox dictum. 2. Per pacta, per quæ acquiritur aliquid τ_0 suo æquipollens; quo etiam revocari possunt jura statui sociali adhærentia, qui fere ex pacto originem ducit. 3. Per leges imperantis, aut tacitum pactum, quod inter socios ejusdem civitatis initum censetur (3). Contra vero cessat in statu civili jus vi adhibita extorquendi, quod cuiquam perfecte debitum est, vel potius id jus coactionis seu belli transit in *actionem*. Vim injustam

consent leges, cum quis id, quod sibi deberi putant, non per iudicem reposcit (4).

(1) *Tob IV. v. 16.* — (2) *Math. VII v. 12.*

(3) Memorabile exemplum extat *l. in summa. 2. §. 5. D. de aqua, et aquæ pluviæ arcend.* Hinc regula statuitur, « quod tibi non nocet, alteri vero prodest, id ut « patiaris in re tua, compelli potest. »

(4) Confer elegans decretum *Marci l. 13. D. quod met. caus. gestum erit.*

§. XVIII. Jus ad personas relatum vel, *internum* dicitur, cujus usus non inter homines tantum impunitatem habet, sed naturali quoque obligationi consentaneus est, et immunem a peccato coram summo Deo et conscientie tribunali præstat: vel *externum*, cujus usum nature quidem, non tamen hominum leges improbant, ac persequuntur. Unde consequens est, natura jus externum nullum esse (1), nisi illud dicere velis, quo ipsa natura vetat eum, qui obligationi imperfectæ deest, vi adigere, ut satisfaciatur.

(1) Vidit Tullius *l. III. Offic.* quid ob eam causam inter humanas ac naturales leges intersit: « aliter leges (humanæ) aliter philosophi (tractantes jura nature) tollunt astutias. Leges, quatenus manu tenere res possunt: philosophi, quatenus ratione » et intelligentia. » Dien Seneca *l. 2. c. 27. de Ira*: « quam angusta innocentia » est, ad legem bonum esse? quanto latius officiorum patet, quam juris regula? »

§. XIX. Denique notatu digna est jurium distinctio, in ea, quæ remitti, seu transferri, seu cum aliis communicari non possunt, quæque vere, ac stricte *personalia* dixeris, eoquod nec eorum usus per alium possit exerceri (1), alia remitti possunt penitus, vel quoad usum per alios exerceri, aliisve delegari, sic tamen, ut omnis actuum auctoritas ab eo maxime pendeat, in quo jus tanquam in radice hæret. Cujusmodi vero sit jus quoddam, ex fine illius, origine, natura officii, cui cohæret, colligendum est. (2)

(1) Potestas seu jus mariti in corpus uxoris communicari cum alio non potest. Conf. propositio 50 inter confixas ab Innocentio P. XI. Nec Clericus renunciare potest immunitati toti statui concessæ. *C. si diligenti 12. et C. significasti. 18. de foro competent.* Nec quisquam renunciare potest juri comparandæ æternæ salutis, et usui mediocri ad eam penitus necessariorum; idque fere contingit, si cum jure obligatio in eodem subjecto conjuncta est, aut quamdiu quis munere fungitur, cui et jus et obligatio annectitur.

(2) Vulgo dicitur, quemvis posse renunciare juri suo; sed id latissime sumi non debet, ut ex dictis patet. Creditor quidem debitori remittere jus, aut juris partem potest, ac sæpe alias partem libertatis abdicare quis potest (§. XV. b.); alias autem duntaxat usus et exercitium delegatur, vel potius jus ipsum exercetur per alios; e. g. potestas regum per ministros, quo sensu dicitur: « potest » quis per alium, quod potest facere per seipsum. » *c. 68. de R. J. in VI.*

CAPUT IV.

Obligaciones et Jura nature reducuntur ad unum principium generale.

ARGUMENTUM.

XX. Dissensio auctorum de principio juris naturalis, ejusque dissensionis causa.

XXI. Constituitur principium essendi et cognoscendi.

XXII. Inde fluit generale principium practicum.

XXIII. Hypothesis Hobbesii.

XXIV. Theoria Pufendorffii.

§. XX.

DE principio naturalis juris longior vulgo et implicatior, quam utilior disputatio est. Plerique enim, postquam diu inter se illius causa digladiati sunt; quasi nihil evicissent, quod in posterum usui esset, reliquas juris partes ex aliis atque aliis principiis derivare adlaborant. Quo igitur citius finem attingat hæc disceptatio, quæ infinita videri queat, ingentis dissensionis, quæ inter tractatores disciplinæ intercedit, certe quidem intercedere videtur, causas primo afferamus:

(a) In ipsis Jurisprudentiæ naturalis limitibus designandis magna jam varietas et inconstantia est. Scientiæ, instar rerum partibus concretarum, ingenti doctrinarum ac præceptorum numero coalescunt. Dum igitur alius plura, alius pauciora amplectitur capita, et ab aliis assumpta ipse ad aliam rejicit facultatem, vel ab aliis rejecta arripit; fieri non potest, quin admodum variæ, et propemodum liberæ istiusmodi complexiones existant, quibus certæ disciplinæ nomen imponunt. Id fatum est jurisprudentiæ naturalis; sunt enim, qui sola fere socialitatis officia ei adscribunt, rejectis ad theologiam iis, quæ ad Deum pertinent, aliisque ad ethicam, quibus seipsum regere atque excolere homo debet. Quid, quod ex socialitatis officiis ea duntaxat selecta sint a nonnullis, quæ juris perfecti censentur, et coactioni subjacent, relictis ceteris. Alii sola externa officia sumserunt tractanda, omissis internis, ex quibus tamen vis omnis ac decor in vitæ honestatem profluit. Ut quid sentiam, brevi exponam, philosophia practica seu moralis, disciplina est, vel potius complexio plurium disciplinarum, quæ humanas actiones ad honestatem ac beatitatem dirigunt, ex præscripto rationis. De vivendi

